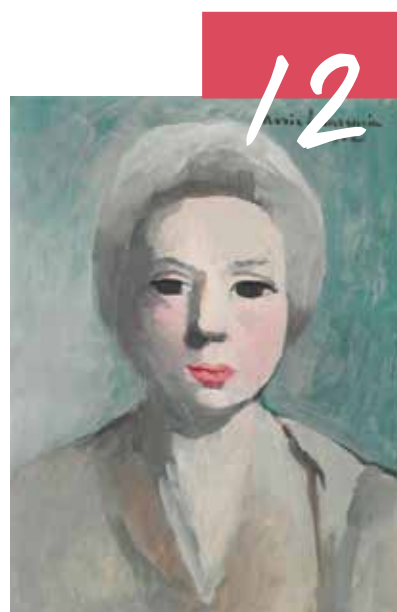

Inhoud #193

Atelier

50 DE WEDSTRIJDUITSLAG
HEEL VEEL PRACHTIGE
INZENDINGEN

12

LAURENCIN
MYSTERIEUS MOOIE
VROUWENPORTRETTEN

27

FLANEREN IN EEN VAN GOGH
STEEDS MEER MENSEN DRAGEN
'KUNSTKLAREN'

34

**(i) DE GERUITE
THEEDOEK**
VERFIJN JE TECHNIEK
MET KLEURPOTLOOD

40

PRONKSTUKKEN
MODESHOW IN HET RIJKS

88

(i) VROUW MET JAS EN SJAAL
STOFUITDRUKKING OP DE TABLET

3 EN FACE 8 KUNSTKREET 10 DE KEUZE VAN LIDEWIJ DE KOEKKOEK 18 COLUMN HUBRECHT DUIJKER
20 (i) PASTEL VAN HOND IN MAND 26 ATELIER ART AWARD 27 FLANEREN IN EEN VAN GOGH 33 TÊTE-
A-TÊTE MET MARJON 44 (i) BONTE STOFJES - COLLAGE EN VERF 56 (i) LUX BUURMAN - GEHEIMEN VAN
DE SCHILDERKUNST 60 GOED BEKEKEN - ERIC BEETS 62 101 VROUWEN VERSIERD - MARIJKE SCHURINK
IN CODA 64 (i) ZELFPORTRET IN KANT EN VOSSENBONT 70 COLUMN MARIE-LOUISE OSTÉ 71 ATELIER
QUIZ 72 ATELIER EN ROUTE 78 (i) AQUAREL VAN BRETONSE VISSER 82 HET LEZERSATELIER 84 ANTIEKE
WEEFSELS IN EEN VERBORGEN MUSEUM 88 (i) ATELIER DIGITAAL 96 (i) KUNSTSTREKEN 98 VERWACHT

(i) = instructief

Marie Laurencin, *Jeune Fille avec Chien*, ca. 1950 hr

MARIE LAURENCIN. MEISJES ZIJN ZOVEEL MOOIER

Marie Laurencin (31 oktober 1883) was een Franse kunstenares, bekend om haar delicate afbeeldingen van jonge vrouwen in idyllische landschappen. Met roze, duifgrijze en mintgroene tinten creëerde ze droomachtige visies van de werkelijkheid. 'Waarom zou ik dode vissen, uien en bierglazen schilderen? Meisjes zijn zoveel mooier', zei ze ooit.

TEKST: ERIC BEETS

VROUW ALS KUNSTENAAR

Geroezemoes van stemmen, het klikken van hakken op kasseien, vrouwen-lichamen en de oordelende blik van mannelijke schilders; meisjes en jonge vrouwen treden elke maandag aan als model op de Place Pigalle in de Parijse wijk Montmartre. De man schildert, de vrouw is het motief - deze rolverdeling zal tot ver in de 20e eeuw in de kunst worden gehandhaafd. Vrouwen krijgen geen toegang tot de academies; ze worden vaak gerangschikt onder kunstnijverheid en gebagatelliseerd in kunstenaarskringen. Maar er zijn wel degelijk vrouwelijke schilders in de bohemien wereld van Parijs rond 1900. Suzanne Valadon, Sonia Delaunay en anderen nemen een penseel in de hand

en gaan naar open schilderlessen.

Marie Laurencin wordt opgeleid tot porseleinschilder. Ze gaat vervolgens schilderen in olieverf en betreedt daarmee het mannelijke territorium.

PORSELEIN EN PICASSO

Daarna vertrekt zij naar Parijs om zich verder te bekwamen in de schilderkunst aan de Humbert-academie en leert de schilder Georges Braque kennen, die haar introduceert bij zijn vrienden Picasso en Guillaume Apollinaire. Marie neemt deel aan hun verhitte kunsttheorie discussies, inspirerende gesprekken die uiteindelijk tot het kubisme leidden. Een zienswijze en manier van schilderen die Paul Cézanne als inspirator kende. Zij heeft ook even kubistisch geschilderd, maar

**De man
schildert,
de vrouw is het
motief.**

Instructief

Pastelkrijt en stof

Hoe kun je met een paar krijtjes verschillende stofuitdrukkingen tot leven laten komen op een stuk papier? Ik heb gevraagd of ik de lieve jonge hond van onze burens mag fotograferen. Daarvoor heb ik de groene deken van het bed van mijn dochter gehaald en in een plastic box gelegd. Zo vergroot ik de kans dat Loki even rustig zal blijven zitten. En de kleur van de deken vind ik zo mooi kleuren bij zijn oren en witte vacht.

TEKST EN BEELD: LOES BOTMAN

2

Vlakke kant

Met de vlakke kantjes van de krijtjes vul ik grofweg alle kleuren in, van voorgrond tot achtergrond.

1

De contouren

Dan neem ik een groot vel papier van Canson Mi Teintes in een zachte warme grijs. Omdat dit papier een structuur heeft en ik dat in deze tekening niet te veel naar voren wil laten komen, teken ik op de achterkant zodat het honingraatmotief niet teveel doorschemert. De schets maak ik met wit (pastelpotlood) en zwart (houtschool). Dat heeft niet echt een reden, dat had ook met groen of blauw kunnen zijn. Het is puur om een positie te bepalen en de contouren te leren kennen.

Instructief

De theedoek

Deze theedoek leek mij prima geschikt voor een kleurpotloodtekening. Het kostte wat moeite om hem er goed op te krijgen. Ik hecht veel waarde aan goede, duidelijke referentiefoto's waarbij ik vooral let op lichtval en schaduw. Zo krijgt zelfs een alledaags voorwerp iets van het mystieke.

TEKST EN BEELD: PATRICIA SIERHUIS

1

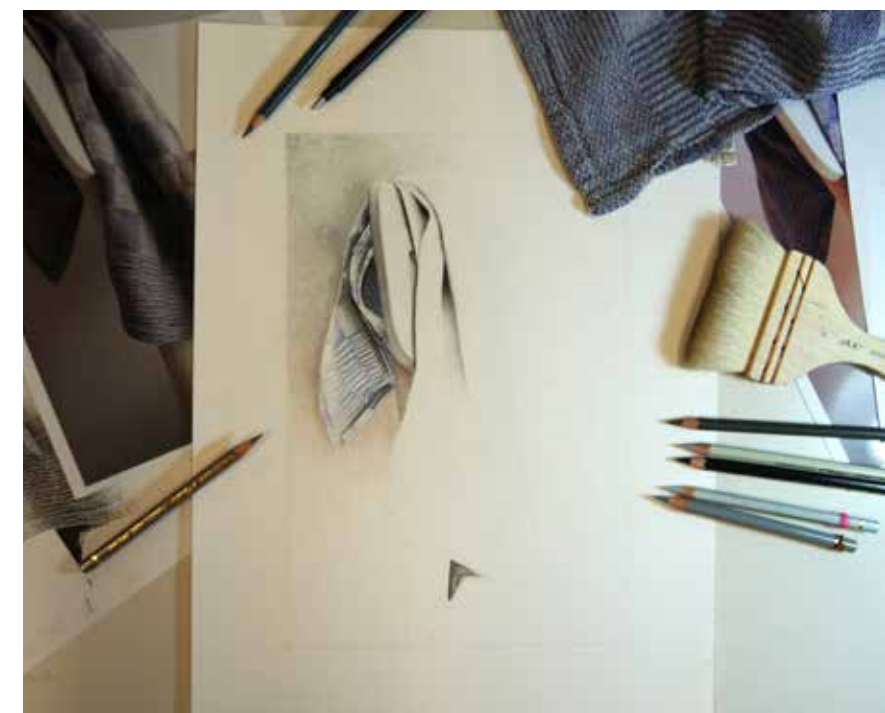
Het begin

Na mijn schets met een 2b grafiet potlood zoek ik eerst een beginnetje. De theedoek lijkt simpel maar ik kom er snel achter dat het een interessant spel tussen kleur, structuur en schaduw bevat. Daarom start ik met een donker stuk waarbij ik nog niet veel fout kan doen.

2

Zoektocht

Nu ik al even op weg ben ga ik op zoek naar mijn kleurpalet. Soms probeer ik eerst voorzichtig een paar combinaties. Ik werk laag over laag en de kleuren beginnen nu te mengen. Ook heb ik de theedoek erbij gepakt. Ik vind het belangrijk om een goed idee te krijgen van de structuur van de stof. Als het kan, wil ik het object 'live' beschikbaar hebben. Dan zie je toch meer.

PRONKSTUKKEN

MODESHOW IN HET RIJKS

Rond dwalen in het Rijksmuseum met als missie het spotten van overtuigende stofuitdrukking en fraaie uitdossingen: een welbestede ochtend. Fluweel, zijde, kant, goudbrokaat, knoopjes, strikken, kraaltjes, borduurwerk, korsetten, ceinturen en juwelen passeren in uiteenlopende kleuren en vormen de revue. Een greep uit de bonte modeshow die de tentoonstellingszalen ons voorschotelen.

TEKST: MEREL VAN DEN NIEUWENHOF

Een forse jongeman met onderkin kijkt hen zelfverzekerd aan.

Een groepje scholieren staat bij het portret van de twintigjarige Gerard Andriesz Bicker, geschilderd door Bartholomeus van der Helst. 'Hij is jong, hij is hip,' vertelt de rondleidster. De scholieren kijken bedenkelijk. Een forse rossige jongeman met onderkin kijkt hen zelfverzekerd aan. Hij straalt één en al weelde uit, zowel in omvang als met zijn kleding. De rijke stoffen, zoals fluweel en kant, zijn losjes maar effectief op het doek gezet. Voor Gerard geen ouderwetse plooi kraag, waarmee zijn vader door Van der Helst werd afgebeeld. Zijn platte kraag en handschoenen, die hij niet draagt maar evengoed aan ons toont, maken zijn outfit compleet en zijn geheel volgens de nieuwste mode van zijn tijd. Zeker wel hip dus.

SCHITTEREND ZILVER

Een stuk ongemakkelijker maar met nog meer vertoon van pracht en praal: Willem II en zijn bruid Maria Stuart. Het jonge gearrangeerde paar, respectievelijk 14 en 9 jaar oud, houdt voorzichtig elkaars hand vast. Verlegen kijkend vallen ze haast weg tegen het geweld van hun

eigen kleding. Van zijn kanten kraag tot aan de gestrikte linten op zijn schoenen is de volledige outfit van Willem bijzonder virtuoos geschilderd door Anthony van Dyck. De zilverkleurige japon van Maria schittert van het doek. Op haar borst draagt ze een grote diamanten broche: een cadeau van haar kersverse man.

PASTELPORTRETTE

Het portret van Wilhelmina Hillegonda Schuyt hangt op de doorgaans minder drukbezochte rococo-afdeling, maar is zeker de moeite van het bekijken waard. Evenals het portret van Joachim Rendorp naast haar, die compleet met poederpruik en triomfantelijke glimlach om de mondhoeken op bijna fotografische wijze op het papier is gevangen. De glanzende zilverwitte jurk van Wilhelmina is afgezet met babyblauwe strikken en een zeer delicaat randje wit kant langs de boezem. Ook het contrasterende zwarte kant om haar schouders en hals is met overtuigingskracht getekend. Het is duidelijk: voor knappe stofuitdrukking in pastel moet je bij Jean-Etienne Liotard zijn.

Bartholomeus van der Helst, **Gerard Andriesz Bicker**, ca. 1642, olieverf op paneel, Rijksmuseum Amsterdam

Anthony van Dyck, **Willem II en zijn bruid Maria Stuart**, 1641, olieverf op doek, Rijksmuseum Amsterdam

Jean-Etienne Liotard, **Wilhelmina Hillegonda Schuyt**, 1757, pastel op perkament, Rijksmuseum Amsterdam

OUDE MEESTERS EN VERLOREN KENNIS

TEKST: LUX BUURMAN

Oude meesters als Rembrandt, Vermeer, Willem Heda en Gerard ter Borgh konden verbijsterend goed stoffen en kleding schilderen. Daar is geen twijfel over mogelijk. Maar wat was hun geheim? Zijn daar recepten voor? Hoe deden ze het?

De oude meesters hadden geheimen. Ze waren gehouden aan de voorschriften van het Gilde, waar alle meester-schilders lid van waren. En dat hield in dat de fijne kneepjes van het vak beschermd waren door het gildegeheim. De vakkennis werd op het schildersatelier doorgegeven. Dat was de enige mogelijkheid om het beroep te leren. En het was een beschermd beroep waar je de meesterstatus pas bereikte als je je bewezen had als kundig schilder. Pas dan kon je je werk met eigen signatuur verkopen.

Op het atelier leerde je alles wat met schilderen te maken had. Als leerling leerde je tekenen en verf wrijven, penselen maken en schoonmaken. Want schoonmaken hoort er ook bij. Het was een uitgebreid pakket aan vaardigheden. En elke grote meester had z'n eigen specialiteit. Dus was het niet ongebruikelijk dat een gezelschap die zijn grenzen wilde verleggen bij verschillende meesters in de leer ging. De schilder van toen was een vakman die zorgvuldig met z'n kennis omging.

In de loop van de tijd worden er nieuwe mogelijkheden toegevoegd aan dat vakmanschap en de smaak verandert, net als nu. Er wordt dan weer heel fijn, dan weer veel steviger geschilderd. Naar de dan heersende mode. Maar de constante blijft het grote vakmanschap.

Dat klassieke vakmanschap is, onder invloed van politiek en veranderende mode in de loop van de 20e eeuw weggezaakt. Ab van Overdam en ik, Lux Buurman, hebben die bijna verloren kennis en vaardigheden weer boven water gehaald. Daar heb ik een prachtig Schilderboek (zie kader) van gemaakt. En ik ga stukjes van die kennis in de komende nummers van Atelier met U de delen.

We moeten ergens beginnen. Laten we dan maar gelijk twee van de grootste oude meesters bekijken en vergelijken. *Het Joodse bruidje* van Rembrandt en *De Brief* van Gerard ter Borgh. Alle twee schitterend van stofuitdrukking maar heel verschillend qua techniek.

Rembrandt schildert zwaar brokaat en dikke stof. De plooien zijn ondergeschikt aan de structuur van de stof. De verf is zo pasteus aangebracht dat het brokaat erop geboetseerd lijkt. De penseelstreek is in die stevige verf hier en daar goed zichtbaar en doet mee aan de stofuitdrukking.

Lux Buurman is kunstenaar en geeft les in klassieke technieken. Ook is zij de auteur van het *Schilderboek*. Daarin worden de geheimen van de oude schilder- en tekentechnieken ontrafeld en toegankelijk gemaakt voor de kunstenaar van nu. Voor Atelier gaat zij verder in op de deze technieken, het maakproces, de materialen en het ambacht.

Plooien van de mouw

Borduursel/brokaat.

...wat van een afstand uitgeschilderd borduursel lijkt, zijn van dichtbij kluitjes verf.

Rembrandt van Rijn, *Portret van een paar als Issak en Rebekka*, bekend als *De Joodse bruid*, ca. 1665-1669

